Мати зранку взялася виряджати рудого Прокопця на люди. Випрала, викачала сорочку, майже до піздна латала подерті штанці. Латка на латці, одні чепурненькі рубчики — а все ж ціле, не світить тілом. Там чужі діти, і хоч не тулятись із ними посилала вона хлопця, а все ж материному серцю шкода було посилати обідране. Хоч була хора — злізла з полу, сіла на лавці, латала. Латаючи, повчала:

— Підійдеш, поздоровкаєшся, а далі й попросиш.

— Як же його, мамо, прохати: "Дайте милостині, чи як? — казав худенький — одні кісточки в шкурі — хлопчик в ластовиннях.

Мати сама не знала, помовчала. Рішуче:

— Скажеш: дайте копієчку на хліб, бо мати нездужає, а діти малі...— і мати довго почала пояснять, чому вона мусить посилати хлопця старцювать...

— Ні, мамо, так я забуду.

Мати й сама бачила, що занадто багато казала слів, проте не вміла навчити коротко.

— Як попросиш уже, то попросиш.

— А як будуть сміятись з мене, скажуть: "Старець"

— З чого ж тут сміятись? Хіба це з добра посилаю тебе...— І мати знову почала роз'ясняти йому, що ту нема встиду, не даючи прямої відповіді.— А як котре насміється — бог з ним,— добавила вона.

— Його бог покарає— правда, мамо? — вирішив останній свій сумнів хлопець. Йому і боязко було, хотілось піти туди, де інші люди, де багато цікавого й нового.

Од села до дач було верстов зо три полем, житами. Прокопець ішов, повний думок. Парило сонце, шепотіло жито, красуючись. Вітерок полоскав хвилями пітний чуб Прокопцеві. Прокопець часом спинявся перед придорожньою вербою або кущем, знімав картуз і шепотів щось губами. Учився.

Ось близько тінисті сосни. Між ними — хати, вікна, веранди.

Б'ється серце у Прокопця, одкашлюється... Червоніють кінчики ушей, рішучістю загораються очі...

Недалеко од дач, між житами, озерце — кучеряве, заросле по боках і всередині кущами, різними квітками, білими лілiями. Налетіло сюди пити різноцвітних, мов з дорогих камінчиків, бабочок... Сів... так хороше... Мрії аж шумлять, а йти важко, як на огонь...

Думає: пан дав карбованця... Мріялось легко, радісно, але йти не хотілось, як у вогонь.

Життя на дачах... Голі пані... собаки гризуть кістки... варять варення... десь хтось кумедно співає. Скрипка. Гамаки... Книжки... Діти грають в теніс... волейбол. Руки за спиною.

Підійшов, одкашлявся,— голосно, тим голосом, як пастухи просять сірника в проїжджого:

— Дайте копійку! — Вийшло грубо, зовсім не так, як хотів.

Одразу, ніби його хтось хльоснув по щоці і по другій, одхилив голову, вхопив зубами губу, заплющив очі... Угнув голову, ніби дожидав, що ось його зараз почнуть бити по щоках, по голові, по всьому.

— Чого тобі?

— Мати казали, щоб дали копійку!..

Зуби зціпивши, підходив до інших і інших...

Кожний раз набирався духу, мов підставляв лице під удари. Вертався — була ніби пика побита. Копійок із сім добув.

Другий, третій день — звик, сміливіший став. Не так уже червонів. Прибавляв слово — "пожалуста".

Але було надзвичайно тяжко, і навіть острах брав, коли Прокопець до кого звертався, а воно мовчить, як глухе. Тільки почує прохання, побачить хлопчика — і ніби який мертвий вітрець збіжить на обличчя, і воно скам'яніє. Не обізветься, не повернеться, скільки не стій, скільки не прохай. Бувало тоді так важко, що аж під серце підступало і піт виходив на чоло. Одходив, як потовчений, опльований, ногами поштовханий. І таких було більше.

— Їй-бо, мамо,— розповідав він дома матері,— краще, якби він мене набив... А то отак... Може, він думає, що не до його... Може, він мертвий... абощо! Може, це я до сосни.

Далі привчився дивитись, як на ляльок...

В суботу наїздило — зразу починали трощити на верандах, не згірше собак...

Звик дивитись, як на живих ляльок, що звідкілясь набрались у лісі й завели тут цікаве й химерне життя.

Діти в трусиках, в мальованих шапочках, гладкі, засмажені, гралися гуртками у великого м'яча. Великі теж дерев'яними молоточками качали дерев'яні м'ячі поміж дужками. Між деревами повішені були сітки і в сітках лежали з книжкою в руках, мов величезні риби у волоці. Часом Прокіп сідав у піску коло дітей і довго дивився на гульню, часом забуваючи, чого він прийшов сюди. Встрявав у розмову з дітьми, далі кидався, зітхав важко й одходив.

В картузі, що носив він його вдвоє стуленим під пахвою, уже було сім копійок грошима, кусків зо чотири сахару й ошимок булки. Він стиха радів, що буде з чим вернутись додому. Навіть гордий був. Уже поділяв він цукор між маленькими сестрами, думав, на що підуть гроші. Треба до десяти копійок догнать,— подумав хлопець.

— Дайте копійку! — стрижений, худий.

— Катісь колбасою! — одказав той.

"Добре, хоч не мовчить",— подумав Прокіп і осміхнувся йому.

— Дайте копійку!

— Та ти ж уже був сьогодні!

Роздивився — правда. "А бодай тобі..." Хіба отуди. Але там собаки. Всі запевняють, що собаки не кусаються, тільки гавкають. А все ж чогось страшно... Он отой здоровенний, овчарка — вже й уші підняв, ні, не піду.

В грудях, мов крила, що забилися.

А собака дивиться на його, як людина лиха: "Ага, боїшся... ось я ж тобі..." й підвівся... Гарчить, люто позираючи.

Хлопець убік, сміються: він не злий.

— Нічого, він не вкусить... Не бійся... Джімі! Назад!.. Але Джімі, не слухаючись, кинувся на малого, збив із ніг.

Розпачливий, переляканий дитячий крик пронизав ліс. Вже не було солідного й хазяйновитого дядька: кричала дитина. Страшну силу має той дитячий крик. Всі, хто був ближче, кинулися обороняти, мов ожившн.

— Джімі! Джімі!

— Пішов геть!..— Одтягнули.

— І що це йому сталося, він же не кидався на людей?

— Що, злякався?

Хлопчик лежав у траві, блідий, наляканий, плакав. Козирок лежав далі, порозкочувались копійки, сахар.

— Еге! — хтось придивився.— Гляньте, та в його груди прокушені!

Вся сорочка спереду була закривавлена.